

**SÚLYOS KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁSI
KIHÍVÁSOK BÉKLYÓJÁBAN AZ IRÁNI
FŐVÁROS**

Migrációkutató Intézet

Gyorselemzések
Kmeczkó Sára

2025/3

2025.03.13.

SÚLYOS KÖRNYEZETGAZDÁLKODÁSI KIHÍVÁSOK

BÉKLYÓJÁBAN AZ IRÁNI FŐVÁROS

Új fővárost építene az iráni kormány az ország délkeleti részén, a Makrán régióban. Irán történelme során többször helyezte át a fővárosát, ezért a terv nem számít példa nélkülinek. Azonban a súlyos gazdasági és politikai válságok miatt a megvalósítás körül sok a bizonytalanság. Az ambiciózus vállalkozás mindenesetre lehetőséget ad arra, hogy áttekintsük, melyek azok a Teheránt sújtó környezetgazdálkodási problémák, amelyek szerepet játszottak a döntés meghozatalában.

Makrán lesz az új iráni főváros?

A tavaly nyáron megválasztott Maszúd Pezeskián iráni elnök beiktatását követően bejelentette, hogy kabinetje gőzerővel dolgozik egy új főváros létrehozásához szükséges terv előkészítésén. A szeptemberben ismertetett terv értelmében az ország délkeleti partvidékére elsősorban versenyképességi szempontok miatt esett a választás. Pezeskián elnök ugyanis arra figyelmeztetett, hogy az 1780-as évektől Irán fővárosaként funkcionáló Teherán földrajzi elhelyezkedése jelentősen gátolja az ország további fejlődését, ráadásul a Teheránt sújtó környezetgazdálkodási problémák mára olyan súlyossá váltak, hogy rövidtávon megoldásuk nem lehetséges.¹ Az új fővárossal kapcsolatos terveket 2025 januárjában Fáteme Mohádzseráni kormányzóvivő ismertette. Ezek szerint az ország új adminisztratív és gazdasági központját az Ománi-öbölben található, napjainkban még elmaradott Makrán régióban alakítanák ki. A Mohamed Áref első alelnök által menedzselte átköltöztetés folyamatát két kormányzati munkacsoport, valamint számos szakértő és mérnök segíti.²

Makrán történelmi és földrajzi régió, területén Irán és Pakisztán osztozik. Az iráni Makrán a perzsa állam legelmaradottabb és legritkábban lakott Szisztán és Beludzsisztán tartományában található. Elhelyezkedése szempontjából kulcsfontosságú a szabadkereskedelmi övezetként működő csábahári kikötő közelsége. Az indiai (és közvetve amerikai) segítséggel fejlesztett kikötő stratégiai

¹ PRESIDENT.IR 2024.

² KHABAR ONLINE 2024.

Gyorselemzések 2025/3

jelentőségét a kínai Övezet és Út Kezdeményezés (BRI) részét képező pakisztáni Gwadar mélytengeri kikötő megkerülésének, valamint a közép-ázsiai piacok közvetlen elérésének a lehetősége adja. Az iráni kormány tervei szerint ezek a tényezők biztosítanák az itt megépülő új főváros gazdasági erejét.

Kritikusai szerint azonban a terv súlyos anyagi áldozatokkal járna, hiszen a beruházás értéke egy korábbi becslés szerint akár a 100 milliárd amerikai dollárt is elérheti.³ A kivitelezést a pakisztáni határ közelsége miatti biztonsági kockázatok is hátráltatják. Az iráni és pakisztáni Beludzsisztánban működik ugyanis a független beludzis állam megalapításáért küzdő Dzsajs al-Adl terrorszervezet, amely elutasítja a partvidéki régióban elkezdett jelentős beruházásokat. Álláspontjuk szerint azok megváltoztatják a régió demográfiáját, s így annak kulturális-vallási sajátosságait is. Tagjai ezért rendszeresen megtámadják az iráni biztonsági erőket.⁴

Túlnépesedés és meredeken romló levegőminőség

Teherán napjainkban a Közel-Kelet egyik legnagyobb megapolisza, népessége az elővárosokkal együtt meghaladja a 16 millió főt. Az előrejelzések szerint a következő két évtizedben akár további 30 millió fővel is nőhet a város lakossága.⁵ A közbiztonság fenntartását nehezíti, hogy több millió ember él informális városrészekben és nyomornegyedekben, továbbá a teheráni rendőrség adatai szerint a kábítószerfüggők száma 2021-re a 400 ezret is elérte. Mindez kiegészülve a túlnépesedésre is visszavezethető súlyos környezetgazdálkodási problémákkal, már most olyan súlyos helyzetet eredményezett, ami lehetetlenné teszi a város megfelelő üzemeltetését. Az állapotok hosszabb távon való tarthatatlanságát jelzik a 2022-es Global Liveability Index eredményei is: a világ 172 nagyvárosát vizsgálva Teherán lett a 10. legélhetőtlenebb város.⁶

A környezetgazdálkodási kihívások közül a levegőszennyezettség jelenti az egyik legnagyobb problémát. A város földrajzi adottságai, valamint a gyorsan bővülő ipari tevékenység és a növekvő gépjárműforgalom miatt Teherán levegője világviszonylatban is az egyik legszennyezettebb. A levegő tisztaságára vonatkozó előírások ignorálása tovább súlyosbítja a helyzetet. A légszennyezés

³ ASR-E IRAN 2024.

⁴ IRAN INTERNATIONAL 2025B.

⁵ DURSUN 2024.

⁶ ZIABARI 2022.

Gyorselemzések 2025/3

mára közvetlen egészségügyi kockázatot jelent: az iráni Egészségügyi Minisztérium adatai szerint évente körülbelül 30 ezer halálesetért, a természetes halálesetek mintegy 14%-áért elsősorban a szállópor magas koncentrációja miatt rendkívül rossz minőségű levegő tehető felelőssé, ami a WHO által meghatározott határérték 7,6-szorosa.⁷

Magas szeizmikus veszélyeztetettség

A túlnépesedésből következő gyors terjeszkedés Teheránt még inkább kiteszi a földrengések által okozott károknak. Az 1960-as években kezdődő gyors népességnövekedés ugyanis megváltoztatta Teherán térszerkezetét: a szuburbanizáció nyomán a városi felszín kiterjedése megnőtt, miközben a város sűrűbb beépítésűvé vált. Teherán látképéhez ma már szervesen hozzátartoznak a toronyházak, amiket gyakran szűk utcákban építenek fel.

Az Alborz-hegység lábánál fekvő Teherán magas kockázatú földrengészónában található. A város alatt és annak közelében számos nagyobb és kisebb aktív törésvonal fut. Teheránt több nagy erejű földrengés rázta meg az elmúlt évszázadokban. A történelmi tapasztalatok szerint a térséget átlagosan 150 évente sújtja nagyobb, a Richter-skála szerinti 7-es erősségű földrengés. A várost legutóbb 1830-ban érte egy nagyobb, 7–7,4-es magnitúdójú földrengés, amelynek az epicentrumában a Teherántól körülbelül 30 kilométerre északnyugatra található Lavászánát volt.⁸ Csupán idő kérdése, hogy az iráni fővárost mikor sújtja majd egy hasonlóan nagy erejű földrengés. A teheráni városi tanács korábbi elnöke, Mohszen Hássemi 2017-ben hívta fel erre a figyelmet.⁹

A Teheránt sújtó földrengések történelmi mintázata azt mutatja, hogy a legtöbb földrengés a város keleti részét éri. Ennek ellenére az iráni Földrengés-előrejelző Központ számításai alapján földrengéskockázati szempontból a legveszélyeztetettebb területnek Teherán sűrűn lakott déli része tekinthető.¹⁰ Az előrejelzések szerint a legnagyobb pusztítással járó szeizmikus aktivitás a Teherántól délnyugatra fekvő Rej közelében található törésvonal mentén fog bekövetkezni. A számítások szerint egy itteni nagyobb földrengés a Teheránban található épületek 55%-ának megrongálódásával és 6%-os halálozási rátával járna.¹¹ Szomorú fejlemény, hogy a rendelkezésre

⁷ ARSHE ONLINE 2024.

⁸ BARBERIAN – YEATS 2017, 100–104.

⁹ MASHREGH NEWS 2017.

¹⁰ SHOARESAL 2024.

¹¹ KALANTARI et al. 2023, 2261.

Gyorselemzések 2025/3

álló különböző számítási módszerek szerinti kimutatások alapján az egészségügyi intézmények különösen ki vannak téve a szeizmikus hatásoknak. Az épületek teljes összeomlásának átlagos valószínűsége a déli kerületekben a legmagasabb (72%). A legrosszabb forgatókönyv alapján ez az érték a 90%-ot is meghaladhatja.¹²

Teherán szeizmikus veszélyeztetettsége ellenére a várostervezők az elmúlt évtizedekben nem fordítottak kellő figyelmet arra, hogy az épületeket egy esetleges földrengésre tekintettel alakítsák ki, minimalizálva így az áldozatok számát és a károk mértékét. Az épületek jelentős részét tehát nem a hatályos építési szabványok szerint építették meg. A városi hatóságok 2017-ig a Teherán északi részén található Velendzsak kerületben az aktív törésvonal közelében is engedélyezték az építkezéseket. A törvény ugyanis ezt nem tiltotta meg, csupán ajánlást fogalmazott meg.¹³ A probléma súlyát jelzi, hogy Teherán korábbi polgármestere, a tavaly nyári előre hozott elnökválasztáson is induló konzervatív Alireza Zákáni még 2022-ben kijelentette, hogy „senki sem maradna a városban”, amennyiben nyilvánosságra hoznák a veszélyesnek ítélt épületek listáját.¹⁴

A Törökországban és Szíriában 2023 februárjában észlelt, a Richter-skála szerinti 7,8-as erősségű földrengések még inkább ráirányították a figyelmet a teheráni lakosok millióinak életét veszélyeztető nagy erősségű földrengés kockázatára, ennek kapcsán a földrengésbiztos épületek hiányára, valamint a szigorú szabályozók bevezetésének és betartatásának a fontosságára.¹⁵ Az iráni állam figyelme azonban a súlyos gazdasági és belpolitikai válságok miatt más területekre irányul.

Vízhiány, szárazság

A Teheránban élők számára – a részben – a globális felmelegedés okozta szárazság miatti vízhiány is súlyos problémát jelent. A fővárosban tapasztalható vízválság 2025-ben várhatóan újabb negatív rekordot fog elérni, mivel a hivatalos adatok szerint a 2024 szeptemberében kezdődő hidrológiai év során Teherán tartományban az elmúlt közel hat évtizedben mért legalacsonyabb csapadékmennyiség hullott. A várost ellátó víztározók ezért vészesen kimerülnek, töltöttségük jelenleg csupán 6%. Ennek ellenére a teheráni lakosok vízfogyasztása a közelgő perzsa újév

¹² AFROUZ et al. 2021, 8–10.

¹³ SHOARESAL 2024.

¹⁴ ENTEKHAB 2022.

¹⁵ PARVASNAN 2023.

Gyorselemzések 2025/3

(március 20.) előtt elérte a 48 ezer liter/másodperc értéket, amivel újabb vízfogyasztási rekord dőlt meg.¹⁶

A vízhiány mellett az átgondolatlan és pazarló vízfogyasztás legalább ugyanekkora problémát jelent. A 16 milliós város növekvő vízigényét a lakosság egyre inkább illegális kutakból nyert vízzel igyekszik kielégíteni, ami a talajvíz szintjének gyorsuló mértékű csökkenéséhez, valamint a talaj egyre nagyobb mértékű süllyedéséhez vezetett. A főváros számos részén a tengerszinthez képest a talajszint 13 centimétert meghaladó süllyedését mérik.¹⁷ Az iráni Földrengés-előrejelző Központ elemzései rávilágítanak, hogy a talaj süllyedésének szeizmológiai szempontból is van jelentősége, mivel repedéseket okoz a talajban, tovább növelve így a földrengések kockázatát.¹⁸

A Teheránt sújtó vízhiány tartós mérséklésének egyedüli eszközét sokan a város lélekszámának korlátozásában látják. Hasonló elképzelés rajzolódik ki a 2023-ban bemutatott hetedik nemzeti fejlesztési tervben is. A 2027-ig tartó időszakra vonatkozó stratégiai dokumentum ugyanis leszögezi, hogy az államnak elő kell segítenie a népesség 60%-ának otthont adó, ámde magas vízstressznek kitett Iráni-fennsíkrol (így Teheránból is) a part menti Makrán régióba történő költözést.¹⁹

Összegzés

Az 1979-es iráni iszlám forradalom óta már több kormányzati terv is készült a főváros áthelyezésével kapcsolatban, az ország délkeleti részén található Makrán régió mint új helyszín azonban most merült fel elsőként. A 2024 nyarán megalakult új iráni kormány döntésében kiemelt szerepet játszik a mára 16 millióssá duzzadt Teheránt sújtó környezetgazdálkodási problémák sokasága. A túlnépesedés miatt gyors ütemben romlik a levegő minősége, nő a légszennyezettség, továbbá a magas szeizmikus veszélyeztetettség, valamint a vízhiány drámai mértéke mára külön-külön is olyan súlyú problémát jelentenek, amiknek megoldására rövid távon aligha nyílik lehetőség.

¹⁶ IRAN INTERNATIONAL 2025A.

¹⁷ IRAN INTERNATIONAL 2023.

¹⁸ SHOARESAL 2024.

¹⁹ IRNA 2024.

Gyorselemzések 2025/3

Irodalomjegyzék

AFROUZ, Setareh Shaychi et al. (2021): Evaluation of Seismic Vulnerability of Hospitals in the Tehran Metropolitan Area. *Buildings*, 11 (2021/54) 1–15.

ARSHE ONLINE (2024): 14 درصد از مرگ و میرهای ایران به دلیل آلودگی هوا است 2024.01.16. Forrás: <https://www.arsheonline.com/%D8%A8%D8%AE%D8%B4-%D8%AC%D8%A7%D9%85%D8%B9%D9%87-118/122562-%D8%AF%D8%B1%D8%B5%D8%AF-%D8%A7%D8%B2-%D9%85%D8%B1%DA%AF-%D9%85%DB%8C%D8%B1%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%87-%D8%AF%D9%84%DB%8C%D9%84-%D8%A2%D9%84%D9%88%D8%AF%DA%AF%DB%8C-%D9%87%D9%88%D8%A7-%D8%A7%D8%B3%D8%AA> (Megtekintve: 2025.03.10.)

ASR-E IRAN (2024): وزیر کشور: انتقال پایتخت ۱۰۰ میلیارد دلار لازم دارد 2024.04.30. Forrás: <https://www.asriran.com/fa/news/962909/%D9%88%D8%B2%DB%8C%D8%B1-%DA%A9%D8%B4%D9%88%D8%B1-%D8%A7%D9%86%D8%AA%D9%82%D8%A7%D9%84-%D9%BE%D8%A7%DB%8C%D8%AA%D8%AE%D8%AA-%DB%B1%DB%B0%DB%B0-%D9%85%DB%8C%D9%84%DB%8C%D8%A7%D8%B1%D8%AF-%D8%AF%D9%84%D8%A7%D8%B1-%D9%84%D8%A7%D8%B2%D9%85-%D8%AF%D8%A7%D8%B1%D8%AF> (Megtekintve: 2025.03.10.)

BARBERIAN, Manuel – YEATS, Robert S. (2017): Tehran: An Earthquake Time Bomb. In: Rasoul Sorkhabi (szerk.): *Tectonic Evolution, Collision, and Seismicity of Southwest Asia*. Geological Society of America, Boulder, 87–170.

DURSUN, Ahmet (2024): Why Does Iran Plan to Relocate its Capital? *Anadolu Agency*, 2024.11.21. Forrás: <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/why-does-iran-plan-to-relocate-its-capital/3400532> (Megtekintve: 2025.03.10.)

ENTEKHAB (2022): مخالفت زاکانی با انتشار لیست ساختمان‌های نالیمن: اگر لیست را ارائه کنیم از فردا کسی در شهر نمی‌ماند 2022.11.22. Forrás: <https://www.entekhab.ir/fa/news/702813/%D9%85%D8%AE%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%AA-%D8%B2%D8%A7%DA%A9%D8%A7%D9%86%DB%8C-%D8%A8%D8%A7-%D8%A7%D9%86%D8%AA%D8%B4%D8%A7%D8%B1-%D9%84%DB%8C%D8%B3%D8%AA-%D8%B3%D8%A7%D8%AE%D8%AA%D9%85%D8%A7%D9%86%E2%80%8C%D9%87%D8%A7%DB%8C->

Gyorselemzések 2025/3

[%D9%86%D8%A7%D8%A7%DB%8C%D9%85%D9%86-%D8%A7%DA%AF%D8%B1-%D9%84%DB%8C%D8%B3%D8%AA-%D8%B1%D8%A7-%D8%A7%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D9%87-%DA%A9%D9%86%DB%8C%D9%85-%D8%A7%D8%B2-%D9%81%D8%B1%D8%AF%D8%A7-%DA%A9%D8%B3%DB%8C-%D8%AF%D8%B1-%D8%B4%D9%87%D8%B1-%D9%86%D9%85%DB%8C%E2%80%8C%D9%85%D8%A7%D9%86%D8%AF](#)
(Megtekintve: 2025.03.10.)

IRAN INTERNATIONAL (2025A): *Iran's Capital Faces Worst Drought in Recent Memory, Water Chief Says*. 2025.03.07. Forrás: <https://www.iranintl.com/en/202503076045> (Megtekintve: 2025.03.10.)

IRAN INTERNATIONAL (2025B): *Jaisb al-Adl Militants Claim Attack on Government Office in Southern Iran*. 2025.02.23. Forrás: <https://www.iranintl.com/en/202502225247> (Megtekintve: 2025.03.10.)

IRAN INTERNATIONAL (2023): *Large Swathes Of Iran Affected By Land Subsidence*. 2023.05.02. Forrás: <https://www.iranintl.com/en/202305012911> (Megtekintve: 2025.03.10.)

IRNA (2024): *ضرورت انتقال ۵ درصد جمعیت کشور به سواحل مکران برای پیشگیری از بحران آب*. 2024.10.06. Forrás: <https://www.irna.ir/news/85619522/%D8%B6%D8%B1%D9%88%D8%B1%D8%AA-%D8%A7%D9%86%D8%AA%D9%82%D8%A7%D9%84-%DB%B8-%DB%B5%D8%AF%D8%B1%D8%B5%D8%AF-%D8%AC%D9%85%D8%B9%DB%8C%D8%AA-%DA%A9%D8%B4%D9%88%D8%B1-%D8%A8%D9%87-%D8%B3%D9%88%D8%A7%D8%AD%D9%84-%D9%85%DA%A9%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D8%B1%D8%A7%DB%8C-%D9%BE%DB%8C%D8%B4%DA%AF%DB%8C%D8%B1%DB%8C-%D8%A7%D8%B2> (Megtekintve: 2025.03.10.)

KALANTARI, Mohsen et al. (2023): *Estimating Annualized Earthquake Loss for Residential Buildings in Tehran, Iran*. *Bulletin of Earthquake Engineering*, 21 (2023/) 22259–2280.

KHABAR ONLINE (2024): *ببینید / سخنگوی دولت: پایتخت جدید قطعا مکران است*. 2025.01.07. Forrás: <https://www.khabaronline.ir/news/2007553/%D8%A8%D8%A8%DB%8C%D9%86%DB%8C%D8%AF-%D8%B3%D8%AE%D9%86%DA%AF%D9%88%DB%8C-%D8%AF%D9%88%D9%84%D8%AA-%D9%BE%D8%A7%DB%8C%D8%AA%D8%AE%D8%AA-%D8%AC%D8%AF%DB%8C%D8%AF-%D9%82%D8%B7%D8%B9%D8%A7-%D9%85%DA%A9%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%A7%D8%B3%D8%AA>
(Megtekintve: 2025.03.10.)

Gyorselemzések 2025/3

MASHREGH NEWS (2017): هاشمی: تهران منتظر یک زلزله بزرگ است. 2017.11.14. Forrás:

<https://www.mashregnews.ir/news/798455/%D9%87%D8%A7%D8%B4%D9%85%DB%8C-%D8%AA%D9%87%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D9%85%D9%86%D8%AA%D8%B8%D8%B1-%DB%8C%DA%A9-%D8%B2%D9%84%D8%B2%D9%84%D9%87-%D8%A8%D8%B2%D8%B1%DA%AF-%D8%A7%D8%B3%D8%AA>

(Megtekintve: 2025.03.10.)

PARVASNAN, Amir (2023): زلزله احتمالی در تهران دو برابر زلزله ترکیه آسیب وارد می‌کند. IRNA, 2023.02.23.

Forrás:

<https://www.irna.ir/news/85037841/%D8%B2%D9%84%D8%B2%D9%84%D9%87-%D8%A7%D8%AD%D8%AA%D9%85%D8%A7%D9%84%DB%8C-%D8%AF%D8%B1-%D8%AA%D9%87%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%AF%D9%88-%D8%A8%D8%B1%D8%A7%D8%A8%D8%B1-%D8%B2%D9%84%D8%B2%D9%84%D9%87-%D8%AA%D8%B1%DA%A9%DB%8C%D9%87-%D8%A2%D8%B3%DB%8C%D8%A8-%D9%88%D8%A7%D8%B1%D8%AF-%D9%85%DB%8C-%DA%A9%D9%86%D8%AF> (Megtekintve: 2025.03.10.)

PRESIDENT.IR (2024): ضرورت بهرگیری از توانمندی‌ها و تجارب برتر بین‌المللی در کنار استفاده از ظرفیت‌های داخلی. 2024.09.07. Forrás: <https://president.ir/fa/153915> (Megtekintve: 2025.03.10.)

SHOARESAL (2024): کدام مناطق تهران در زلزله با خاک یکسان می‌شود؟ 2024.05.13. Forrás:

<https://shoaresal.ir/fa/news/388637/%DA%A9%D8%AF%D8%A7%D9%85-%D9%85%D9%86%D8%A7%D8%B7%D9%82-%D8%AA%D9%87%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%AF%D8%B1-%D8%B2%D9%84%D8%B2%D9%84%D9%87-%D8%A8%D8%A7-%D8%AE%D8%A7%DA%A9-%DB%8C%DA%A9%D8%B3%D8%A7%D9%86-%D9%85%DB%8C%E2%80%8C%D8%B4%D9%88%D8%AF>

(Megtekintve: 2025.03.10.)

ZIABARI, Kourosch (é.n.): The Tragedy of Tehran. *Gulf Internaional Forum*. Forrás:

<https://gulrif.org/the-tragedy-of-tehran/> (Megtekintve: 2025.03.10.)

A Migrációkutató Intézet elektronikus kiadványsorozata

Kiadó: **Migrációkutató Intézet**

A kiadó elérhetősége: H-1518 Budapest, Pf. 155.

Tel.: +36 1 372 0191

E-mail: info@migraciokutato.hu

© Kmeczkó Sára, 2025

© Migrációkutató Intézet, 2025

Sorszám: 2025/3